

СТРАТЕГІЧНІ НАПРЯМКИ ДІЯЛЬНОСТІ ОРГАНІВ СТУДЕНТСЬКОГО САМОВРЯДУВАННЯ У ВИЩІЙ ШКОЛІ

У статті авторка розглядає важливі аспекти діяльності органів студентського самоврядування. Теоретично обґрунтовує сутність та зміст поняття "Студентське самоврядування", визначає основні форми, функції та напрямки його роботи. Дослідниця розкриває значення і роль органів студентського самоврядування у вищих навчальних закладах освіти.

КЛЮЧОВІ СЛОВА: СТУДЕНТСЬКЕ САМОВРЯДУВАННЯ, ГРОМАДСЬКА ДІЯЛЬНІСТЬ, ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД, НАВЧАЛЬНО-ВИХОВНИЙ ПРОЦЕС, БОЛОНСЬКИЙ ПРОЦЕС.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими та практичними завданнями. На сучасному етапі особливого значення набувають наукові дослідження, результати яких можна використати в державотворчій практиці. Українське суспільство впродовж останніх п'ятнадцяти років перебуває у глибоких динамічних перетвореннях.

Студентство першим реагує на ці зміни та у свій бік стають індикатором суспільно-політичних процесів у нашій країні, що надає студентам більше значущу роль у сучасних умовах. Студентство, по-перше, за для більш ефективного впливу на громадське життя намагається згуртуватися у об'єднання та різнопланові спілки, по-друге, саме держава проводить так звану молодіжну політику, на меті якої стає створення необхідних суспільно-економічних, політико-правових, організаційних умов та гарантій для суспільного становлення, як окремої молодої людини, так і всього підрастаючого покоління. На сьогодні у вищих школах України діють різні студентські об'єднання, які презентують інтереси студентства. Аналіз психолого-педагогічних джерел свідчить, що найбільш актуальною проблемою у вищому навчальному закладі є організація діяльності органів студентського самоврядування (В. Астахова, В. Базилевич, І. Бех, В. Бондар, Я. Бурлака, О. Дубасенюк, О. Киричук, В. Кузь, Н. Ніколаєвський, В. Портних, І. Смирнов, М. Стельмахович, Т. Степура, В. Сластьонін, Л. Філінська, О. Якуба та інші).

Особливий інтерес викликають наукові дослідження останніх років таких вітчизняних учених як Л. Божович, Л. Буєва, І. Зязюн, З. Зикова, А. Капська, В. Караковський, М. Красовицький, Т. Кириленко, В. Семиченко, С. Сисоєва, в яких розглядаються організаційні аспекти самоврядування студентів, проблеми їхньої соціальної зрілості та самореалізації, становлення студентів як суб'єктів життєвотворчості, виховання гуманістичних цінностей, формування здатності до свідомої саморегуляції.

Мета статті полягає в аналізі змісту і розвитку органів студентського самоврядування та реалізації його діяльності у вищих навчальних закладах.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Запровадження студентського самоврядування є конкретною реалізацією громадських прав студента, формування у них почуття відповідальності, вміння вирішувати соціальні, економічні та культурно-освітні проблеми. Водночас студентське самоврядування є дієвою формою самовиховання.

Студентське самоврядування у вищому навчальному закладі – невід'ємна частина громадського самоврядування, що забезпечує захист прав і інтересів осіб, які навчаються у вищому навчальному закладі, й їхню участь в управлінні вищим навчальним закладом.

Також його можна тлумачити як самостійну громадську діяльність студентів з реалізації функцій управління вищим навчальним закладом, яка визначається ректоратом (адміністрацією), деканатами (відділеннями) та здійснюється студентами у відповідності з метою й завданнями, які стоять перед студентськими колективами, функціонує з метою забезпечення виконання

студентами своїх обов'язків і захисту їхніх прав й сприяє гармонійному розвитку особистості студента, формуванню у нього навичок майбутнього організатора, керівника. У студентському самоврядуванні беруть участь особи, які навчаються у вищому навчальному закладі. Усі такі особи мають рівне право на участь у студентському самоврядуванні. Воно здійснюється особами, які навчаються у вузі: безпосередньо; через органи студентського самоврядування, що обираються шляхом таємного голосування.

ОСНОВНИМИ ЗАВДАННЯМИ ОРГАНІВ СТУДЕНТСЬКОГО САМОВРЯДУВАННЯ Є:

– забезпечення і захист прав та інтересів студентів, зокрема стосовно організації навчального процесу;

– забезпечення виконання студентами своїх обов'язків;

– сприяння навчальній, науковій та творчій діяльності студентів;

– сприяння створенню відповідних умов для проживання і відпочинку студентів;

– сприяння діяльності студентських гуртків, товариств, об'єднань, клубів за інтересами;

– організація співробітництва зі студентами інших вищих навчальних закладів і молодіжними організаціями;

– сприяння працевлаштуванню випускників;

– участь у вирішенні питань міжнародного обміну студентами;

– сприяння проведенню серед студентів соціологічних досліджень.

Таким чином, студентське самоврядування сприяє задоволенню молодіжних потреб, реалізації студентських інтересів, є середовищем спілкування і взаємодії молоді. Необхідно враховувати, що в студентському "суспільстві", крім загально-ухвалених законів, норм поведінки, діють специфічні норми і правила, що визначають специфічні права і свободи, обов'язки і відповідальність.

Студентські організації є посередниками між адміністрацією вищих навчальних закладів та студентськими колективами. Проте важливо враховувати, що студенти виявляють найбільшу довіру до органів студентського самоврядування. Неформальна ініціатива студентства має значний вплив на молодь, сприяє розвитку здібностей, вирішенню різноманітних проблем у навчанні, проведенні дозвілля тощо. Особливої актуальності ці проблеми набувають після приєднання України до Болонського процесу, що стало одним з інструментів інтеграції України в Європу.

Лише активна участь вищих навчальних закладів та студентів у Болонському процесі може забезпечити його тривалий успіх. У Болонському процесі конструктивна роль належить студентським спілкам, наголошується, що студентство є повноправним партнером в управлінні вищою освітою. Приєднання України до Болонського процесу значно розширює демократичні засади освітнього процесу, покращує мобільність студентів та неформальну їх освіту, відкриває можливості брати участь у виконанні широкомасштабних навчальних програм.

Утвердження України як демократичної держави є водночас духовним, політичним, соціальним і культурним утвердженням громадян, здатних керуватися не суб'єктивними інтересами, не ідеологією певної групи людей, а визнати лише одну ідеологію – Конституцію, основний закон України, незалежної і суверенної держави. Нові підходи до студентського самоврядування мають скерувати навчально-виховний процес на розвиток творчих потенцій та соціальної активності студентської молоді, інтеграції України в європейське співтовариство.

Спектр функцій студентських рад досить широкий, однак їх можна поділити на дві великі групи: захист прав студентів і реалізація їхніх інтересів. Захист прав може бути поточним, при порушенні прав окремого студента в конкретному випадку, та загальним, зокрема, превентивним, коли відстоюються права численної групи або всього студентства, шляхом впливу на органи державної влади при створенні ними нормативної бази, формуванні політики в

соціальної, економічної та інших сферах. Для загального превентивного захисту прав студентів створено Всеукраїнську студентську раду, яка повинна забезпечити врахування цих прав під час прийняття нормативних актів та рішень органами державної влади. Поточним захистом прав студентів можуть займатися підрозділи адміністрацій навчальних закладів, крім того, для цих цілей створюються спеціальні органи (циклова комісія), у зв'язку з чим, принаймні в межах навчального закладу, студентській раді доводиться нечасто здійснювати поточний захист прав студентів. Інша справа – реалізація інтересів.

Маємо потребу ставити питання про студентське самоврядування і на державному рівні. Оскільки створено Всеукраїнську студентську раду, діють такі ради, об'єднання у більшості ВНЗ України. Зрозуміло, не всі питання навчання, життя студентів можуть вирішитися в межах навчального закладу. Для захисту прав студентів загалом, на державному рівні, необхідний окремий орган, який міг би вести моніторинг за законопроектами, владними рішеннями, що їх буде винесено в майбутньому, і впливати на них, якщо виникне така потреба, здійснювати превентивну роботу щодо захисту прав студентів, формувати таким чином політику державної влади та нормативні акти, щоб у майбутньому під час втілення цих актів та управлінських рішень загроза порушення прав була мінімальною. У європейських країнах організації студентського самоврядування вже давно стали достатньо впливовими і виконують свої, тільки їм притаманні функції (Польща, Франція та ін.). В Україні спробою вивести діяльність студентських організацій на вищий рівень стало створення 2005 року вже згаданої Всеукраїнської студентської ради (далі – ВСР) – координаційного органу при Міністерстві освіти і науки. Але це лише початок. Загальні засади студентського самоврядування в нашій державі визначає Ст. 31 Закону України "Про вищу освіту" [1, с. 5]. Положення "Про студентське самоврядування у вищих навчальних закладах" конкретизує норму закону, однак воно, як і закон, не врегульовує діяльності Всеукраїнської студентської ради. Положення "Про Всеукраїнську студентську раду", прийняте самою радою та погоджене з Міністерством освіти і науки, на нашу думку, теж потребує доопрацювання у сфері визначення функцій та повноважень структурних підрозділів виконавчого органу ВСР [3, с. 6].

До першочергових завдань ВСР можна віднести забезпечення моніторингу за змінами, що відбуваються в житті студентів, економічними, соціальними, іншими чинниками з метою формування та подання до органів державної влади пропозицій, і, в кінцевому рахунку; забезпечення оперативності законодавчих змін, змін у політиці органів державної влади, забезпечення відповідності цієї політики та нормативно-правового регулювання з потребами студентства (наведене формулювання не суперечить ч. 2.2. Положення "Про Всеукраїнську студентську раду" від 29.05.2005 р.) [1, с. 3-4].

На нашу думку, необхідно створити механізм розгляду пропозицій студентів, незалежно від їхньої участі у студентському самоврядуванні, на рівні комісії ВСР (або підрозділів секретаріату як виконавчого органу ВСР), механізм формування цими комісіями (підрозділами секретаріату) висновків, пропозицій, які подаватимуться в максимально короткі терміни до органів державної влади. Необхідно також оптимізувати шляхи передачі інформації до ВСР і далі – до державних органів, а саме: на рівні нормативного регулювання закріпити структуру Всеукраїнської Студентської ради, розробити і закріпити права, обов'язки, компетенцію та завдання кожної конкретної комісії, визначити відповідальних за виконання завдань комісій у встановлені терміни (голова, його заступник, секретар), встановити терміни виконання типових завдань відповідними комісіями, зокрема розгляду звернень та пропозицій студентів. Відтинок часу з моменту потрапляння звернення в підрозділ ВСР до моменту завершення аналізу звернення, формування і передачі в органи влади відповідної пропозиції повинні бути максимально стислими – для забезпечення оперативності

реагування системи нормативно-правового регулювання та дій органів влади, покликаних вирішити проблеми студентського життя.

Підсумовуючи всі вищенаведені проблеми та тенденції, спільні для становлення та розвитку студентського самоврядування найкращим виходом буде навести ряд альтернатив та перспектив, багато з яких відкриваються законопроектом щодо внесення змін до закону "Про вищу освіту" і багато з яких не одноразово пропонувались учасниками семінарів та конференцій представників органів студентського самоврядування. Деякі з них є справді революційними, і якщо хоча б деякі з положень проекту будуть прийняті, це стане суттєвим кроком вперед. Так, проектом пропонується надання органам студентського самоврядування ознак юридичної особи, фінансування органів студентського самоврядування шляхом надання не менше 1% коштів, які ВНЗ отримав за надання платних послуг у сфері освітньої діяльності, і плюс 10% стипендіального фонду ВНЗ; надання студентам та аспірантам не менше як 15% квоти в складі вченої ради університету, інституту чи факультету, надання всім студентам ВНЗ рівних прав на участь у самоврядуванні.

Звісно, до забезпечення необхідної нормативної бази необхідно зафіксувати розмежування сфери повноважень органів студентського самоврядування і профспілки; проводити методичні інформаційні кампанії з пропаганди ідеї студентського самоврядування, створити раціональну (ефективну) модель органів студентського самоврядування. Лише комплексний і системний підхід до спільних проблем функціонування студентського самоврядування зможе сприяти об'єднанню студентів у громаду, здатну ефективно управляти своїм життям, захищати свої права й інтереси, брати участь у процесі прийняття рішень. Те, наскільки швидко органи студентського "самоврядування" перетворяться на органи самоврядування, залежить як від співучасті студентів та демократичної налаштованості адміністрації ВНЗ, так і від депутатів ВРУ, які можуть якісно змінити законодавчий статус органів студентського самоврядування. Бо при розгляді питання студентського самоврядування не треба забувати, що саме демократичні принципи обрання до цих органів, їх ефективне функціонування, забезпечення їхніх гарантій є невід'ємною умовою зближення з Болонським процесом.

Висновки. Отже, із проведеного дослідження можна сказати, що студентське самоврядування ще в процесі розвитку, оскільки не всі ще здатні повірити у його силу, не всі розуміють що являє собою студентське самоврядування і для чого воно взагалі існує. Але можна помітити таку тенденцію, що старші більш обізнані і більше вірять, як в студентське самоврядування, так і в його силу.

Використані джерела

1. Закон України "Про вищу освіту" / Голос України від 10.02.2010 – № 23.
2. Каюмова О. Участь органів студентського самоврядування та їх об'єднань у формуванні та реалізації освітньої та молодіжної політики / О. Каюмова, Т. Яцків, Я. Хауляк. – Львів: Юриспруденція, 2008. – 176 с.
3. Положення про студентське самоврядування у вищих навчальних закладах. Інформаційний вісник. Вища освіта. Київ. – № 7, 2002.
4. Троцько Г.В. Студентське самоврядування як засіб розвитку особистості / Г.В. Троцько // Педагогічна і психологічна науки в Україні. Том 1. – К.: Педагогічна думка. – 2007. – С. 296-307.

Dobryden A.

STRATEGIC DIRECTIONS OF ACTIVITIES OF THE STUDENT SELF ADMINISTRATION IN HIGHER SCHOOL

IN THIS ARTICLE THE AUTHOR EXAMINES THE MOST IMPORTANT ASPECTS OF THE STUDENT SELF ADMINISTRATION, THEORETICALLY GIVES THE EXPLANATION OF THE NOTION "STUDENT SELF ADMINISTRATION AND DEFINES THE MAIN FORM,

FUNCTIONS AND DIRECTIONS OF ITS WORK. THE RESEARCHER REPRESENTS THE DEFINITION AND ROLE OF THE STUDENT SELF ADMINISTRATION IN HIGHER EDUCATIONAL INSTITUTIONS.

KEY WORDS: *STUDENT SELF ADMINISTRATION, SOCIAL ACTIVITIES, HIGHER EDUCATION, THE EDUCATIONAL PROCESS, ECTS.*

Стаття надійшла до редакції 25.03.13

